

Posudek oponenta disertační práce Drahoslavy Kráčmarové

“Rozšiřování slovní zásoby u romských žáků na druhém stupni ZŠ ”

Téma, kterému se předkládaná práce věnuje, představuje jeden u klíčových problémů, se kterými se současný vzdělávací systém potýká. Konkrétně se týká vzdělávacích problémů dětí z vyloučených lokalit. Autorka svým výzkumem dokládá, že velkou měrou se na neprospívání těchto dětí ve škole podepisuje nedostatečná jazyková vybavenost. Od ní se pak odvíjí celá řada dalších problémů, např. horší prospěch, sociální izolace a menší studijní aspirace romských žáků.

Autorka se v úvodu věnuje faktorům ovlivňujícím jazykový vývoj dítěte, prezentuje Bernsteinovu teorii jazykového deficitu a výsledky některých dosavadních výzkumů, týkající se vlivu inputu na rozvoj řeči a komunikativní kompetence. Oceňuji, že autorka zahrnuje do přehledu i kapitolu věnovanou pozdějšímu vývoji, tj. období puberty a adolescence. Za přínosné považuji např. srovnání jazykových dovedností žáka mladšího a staršího školního věku v oblasti lexika (s. 32).

Od obecných informací týkajících se jazykového vývoje přechází autorka k problematice vzdělávání romských žáků v České republice. Výzkumná část pak popisuje výzkum slovní zásoby vybraných slovních druhů v akvizičním korpusu SKRIPT2015. Analyzovány byly písemné školní práce dětí. Podrobná analýza ukazuje na nižší stupeň rozvoje lexika u romských žáků oproti kontrolní skupině. Během školních let se propast mezi dětmi z vyloučených lokalit a kontrolní skupinou více prohlubuje.

U metodologie je třeba upřesnit několik faktorů – především se jedná o souměřitelnost velikosti výchozích souborů. Dále není zcela jednoznačné, kolik romských žáků figurovalo v různých analyzovaných souborech. V oddíle věnovanému neformálnímu výrazivu v žákovských textech není explicitně formulováno, jak byla slova do souboru zařazována (např. slovo kalkulačka je ve slovnících sice značeno jako hovorové, nicméně neutrální varianta, kterou by mohl žák uplatnit, neexistuje). Podobně problematické je zařazení slov čtyřkolka, kola, vepřo-knedlo-zelo.

Oceňuji široký záběr teoretické části práce a zakotvenost nejen v psycholingvistické a sociolingvistické teorii, ale i v pedagogice a didaktice mateřského jazyka. Vlastní výzkum

považuji za velice přínosný, neboť konkretizuje, ve kterých oblastech se zaostávání v jazykovém vývoji nejvíce manifestuje. Práce rovněž potvrzuje předpoklad, že nedostatečná znalost jazyka u dětí z vyloučených lokalit významně limituje jejich další vzdělávání a profesní aspirace. Práce sice přímo nenabízí konkrétní metody, jak zmíněné deficity zmírňovat, nicméně slouží jako výborný podkladový materiál pro vytvoření konkrétních nápravných opatření.

Po formální stránce je práce na vysoké úrovni, nicméně se zde vyskytuje několik drobných nedostatků:

- 1) s. 12: B. Lust je žena
- 2) s. 14: nevhodná vazba (se zřetelem na lexikum)
- 3) s. 20: nevhodná vazba (v průběhu vzdělávání stran školy)
- 4) s. 30: tvar slova (ve věku kolem dvanáct let)
- 5) s. 32: nevhodná vazba (na všech vrstvách jazyka)

Dotazy k obhajobě:

- 1) Můžete na základě Vámi zjištěných dat konstatovat, že problémy ve vzdělávání romských dětí by bylo možné částečně odstranit, pokud by jim byla poskytnuta včasná intervence, vedoucí ke zvýšení jazykové kompetence?
- 2) Mohly být výsledky výzkumu ovlivněny různou velikostí korpusů u romské a kontrolní skupiny?
- 3) Jsou v korpusu ROMI pouze data romských žáků?
- 4) Při práci s korpusem jste četla souvislé texty, nebo pouze vyhledané úryvky? Měla Vaše volba způsobu práce s autentickými texty vliv na výsledky výzkumu?
- 5) Blíže pohovořte o vlivu slovenštiny a romštiny na celkový projev dítěte. Lze hovořit o odečítacím bilingvistu?

6) Navrhňte, jak by mohla vypadat intervence vedoucí k odstranění jazykového handicapu u romských dětí.

7) Prosím o bližší vysvětlení pojmů clausal /phrasal princip na s. 157.

Celkově práci hodnotím velice kladně, a to především díky přínosu, který představuje pro praxi. Pokud vím, podrobná analýza prací romských žáků nebyla dosud v češtině v takovém rozsahu zpracována. Práce je výborně teoreticky zakotvena a vlastní výzkum přináší cenné výsledky.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji *prospěla*.

V Praze dne 12. 8. 2019

PhDr. Pavla Chejnová, Ph.D.